

תורה שבתב

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

יו"ל לוימיו רבבות אלפי ישראל ע"י קרן תר"ג לטובת נשמת הרבני הנניד הנכבד הרה"ח ר' אריה (לייבל) ברה"ח ר' יונה רובין ז"ל

פרשת ויצא

כסלו תשפ"ה | גיליון מ"ז (שנה ב')

שבת של תורה פנינים מאירים לשולחן השבת

הסוד לקבלת ביקורת

כאשר יעקב מגיע אל חרן ורואה את עדרי הצאן רובצים בשדה, הוא פונה אל הרועים בתוכחת מוסר (בראשית כט, ו): 'הן עוד היום גדול לא ית האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו'. הרועים אכן מקבלים את תוכחתו ומתנצלים ואומרים: 'לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הפאר והשקינו הצאן'.

הדבר מעורר פליאה: מופיע כאן אדם בלתי מוכר, אשר לא נודע טיבו וטבעו, והוא מתחיל להעיר הערות ולהעביר ביקורת. היה צפוי שהרועים יתרעמו עליו ויאמרו 'מי שמך לאיש שר ושופט עלינו?'. מה גרם להם לקבל את דבריו?!

בטוב טעם הסביר מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, רבה של פוניבז', התשובה לכך טמונה במילה אחת הכתובה כמה פסוקים קודם לכן. שעה שפגש יעקב את הרועים, בפנייתו הראשונה אליהם הוא שאל: 'אחי מאין אתם?', הוא פתח בביטוי של חיבה "אחי!", בכך נתן להם הרגשה שהוא אוהבם כאח ממש, ומכאן הדרך היתה קצרה מאד שכל דברי הביקורת יתקבלו על לב שומעיהם. חזקה על ביקורת הנובעת מלב מלא אהבה, שהיא מתקבלת על לב השומע!

במצוה איז קפיצת הדרך

על דברי רש"י בתחילת הפרשה, שכאשר יעקב ביקש לחזור להתפלל בהר המוריה קפצה לו הארץ, יש להקשות: מדוע קפצה לו הארץ ליעקב אבינו רק כשהלך להתפלל בהר המוריה, ומדוע לא קפצה הארץ בדרכו אל בית לבן בחרן? השיב על כך מרן הגאון רבי יצחק זאב סולובייצ'יק זצ"ל, גאב"ד בריסק, תשובה נפלאה: הליכתו של יעקב לחרן היתה בציוויו של אביו, כך שעצם ההליכה היתה גוף המצוה של כיבוד אב, ובגוף המצוה לא שייך קפיצת הדרך, לפי שאז יחסר לו חלק ממעשה המצוה, אבל הליכתו להתפלל בהר המוריה, לא היתה חלק ממצוה התפילה, רק 'הכשר מצוה', בזה אכן שייך קפיצת הדרך!

אוצר התורה יהלומים מתוך הפרשה

וְהָיָה זֶרַעְךָ פֶּסַח הָאָרֶץ (כת, יד)

כל האנשים רומסים את העפר, אבל בסוף - העפר מכסה את כולם בקבר. כך נמשלו ישראל לעפר: תחילה כל הגוים ירמסו את ישראל, אבל בסוף, ישראל יתגברו על כולם ויכסו אותם.

[צורר המור, לרבי אברהם סבע ז"ע, מחכמי ספרד]

יִפְגַּע בְּמִקּוֹמָם (כת, יא). יתב דעתיה למהדר וחזר עד בית א-ל וקפצה לו הארץ (רש"י) אם יהודי רק מגלה רצון לעבוד את ה', מיד מסייעים לו מן השמים. פתחו לי פתח חודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. יעקב רק נתן דעתו לחזור, ומיד קפצה הארץ והגיעה עד אליו. [מכתב מאליהו, להגר"א דסלר ז"ע]

וַתֵּבֶר וַתִּלְדַּן בֵּן וַתֹּאמֶר אֶסֶף אֶלְקִים אֶת תְּרַפְתֵּי (בראשית ל, כג) משיש לה בן תולה בו. מי שבר כלי זה, בנך, מי אכל תאנים אלו, בנך" (רש"י). לכן נוהגים בשמחת 'תאנים' ובחופה לשבור כלי, כסימן טוב שהחתן והכלה יזכו לבנים, ואז כאשר ישבר איזה כלי תוכל האשה לתלות השבירה בבנה. [אמרי נועם, להרה"ק רבי מאיר מדו"קוב ז"ע]

שערי תורה מבט מסכם ומבוא לפרשת השבוע

פרשת ויצא עוסקת בתקופה בת 20 שנה, בה שהה יעקב בבית לבן, מתוכם עבד יעקב במשך 14 שנה בשמירת הצאן, ובתמורה נתן לו לבן לאשה את לאה ורחל, ובהמשך הוא נשא גם את בלהה וזלפה, ומהן יוצאים י"ב השבטים. יעקב עובד עוד 6 שנים ומקבל בשכרו צאן נקוד וטלוא ומתעשר עושר רב, עד בריחתו מבית לבן.

חלום יעקב • התגלות ה' ליעקב • הסרת האבן מהבאר • נישואי יעקב עם לאה ורחל, בלהה וזלפה • 12 השבטים • דודאי ראובן • שכר הצאן הנקודים • בריחת יעקב ורדיפת לבן • חיפוש התרפים • יעקב ולבן כורתים ברית • מלאכי ארץ ישראל.

מה בפרשה:

נישואי הפרשה:

א. חלום הסולם

כשהגיע יעקב לעיר לוז, קפץ הר המוריה והגיע לשם. יעקב ישן שם ובחלומו ראה מלאכים עולים ויורדים בסולם, וה' הבטיח לשמרו. בקומו נחרד יעקב, ונדר להקריב קרבנות ולעשר את רכושו.

ב. עדרי צאן

בחרן ראה יעקב 3 עדרי צאן סמוך לבאר ועליה אבן גדולה. כשרחל באה עם הצאן, מוריד יעקב בכוחו הגדול את האבן ומשקה הצאן.

ג. מסירת הסימנים

לאחר חודש בביתו, שואל לבן ליעקב מה משכורתו, ויעקב מבקש את רחל לאשה. לבן דורש שיעבוד תחילה 7 שנים. בעת הנישואין מוסר לבן את לאה, כשרחל מוסרת לה הסימנים שלא תיכלם. בסיום שבעת ימי המשתה של לאה, לבן מוסר את רחל, בתמורה שיעקב יעבוד עוד 7 שנים.

ד. שבטי ישרון

בני לאה: ראובן, שמעון, לוי, ויהודה, יששכר, זבולון, ודינה. בנה של רחל: יוסף (ובנימין - בפרשת וישלח). בני בלהה: דן ונפתלי. בני זלפה: גד ואשר.

ה. נקוד וטלוא

אחרי לידת יוסף, רוצה יעקב לחזור לביתו, ולבן מבקש שישאר לעבוד אצלו. יעקב מבקש בשכרו צאן נקוד וטלוא. יעקב נועץ מקלות מקולפים מול הצאן, וכך הוא מעשיר את עדריו בהרבה צאן נקודים וטלואים, ומכך הוא מתעשר.

מבט על פרשת וישלח הבעל"ט:

פרשת וישלח נלמד על כמה מאורעות לא קלים בהם התמודד יעקב אבינו במסכת חייו הסוערים, החל מהמאבק עם המלאך; הפגישה המתוחה עם עשיו אחיו; חטיפת דינה בתו, והמלחמה לצורך חילוץ מהשבט; ובהמשך במימת רחל אשתו, עד לחזרתו לגור בחברון בצל יצחק אביו.

נושאי הפרשה: היערכות יעקב למפגש עם עֵשָׂו • מאבק עם המלאך • הפגישה עם עשו והיפרדות זה מזה • מזבח בשכם • דינה בבית שכם • מילת אנשי שכם • מלחמת שמעון ולוי בשכם • מגורים בבית א-ל • קריאת השם ישראל • מימת רחל והולדת בנימין • חזרת יעקב לחברון • מימת יצחק • אלופי ומלכי עֵשָׂו

היום של תורה מעלת חשיבות לימוד חומש ורש"י

בכל יום, חוק ולא יעבור!

"תראו שיהיה לכם זמן קבוע בכל יום ללימוד מקרא, דהיינו חומש עם פירוש רש"י, וכן בנביאים וכתובים עם פרש"י וכו', ועל-כל-פנים פרשת השבוע עם פירוש רש"י יהיה לכם חוק ולא יעבור להיות בקיאיין בו, ולדקדק ברש"י כאשר תוכלו".

(ספר הכנה דרבה, להגר"ק בעל ערוגת הבושים ז"ע)

נישא השביעי:
הודאה על
כל פרט

ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלקים את חרפתי (בראשית ל, כג). ומדרש
אגדה, כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות סרחה, משמש לה
בן ותולה בו. מי שבר פלי זה, בנה, מי אכל תאנים אלו, בנה (רש"י).

פלא גדול! רחל ממתינה שנים להיפקד בן, וכעת על מה היא מודה לה? - שיש במי לתלות את שבידת הכלי?! אלא, אמר הגה"צ רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, לימוד גדול טמון כאן: כשמודים לה' על חסדיו, יש להודות גם על הפרטים הקטנים, כי שום דבר לא מובן מאליו!

ניקח עמנו צידה-לדרך את המסר מדברי רש"י אלו - להתבונן בכל חסדי ה' עלינו. ועל כך - במחרוזת הסיפורים שלפנינו:

הכרת והבנת מושג בתורה

לב דעת

תרפים

כאשר ברח יעקב מבית לבן, רצתה רחל להציל את אביה מעוון עבודה זרה, וגנבה מביתו את ה'תרפים'. כמדרש תנחומא מתואר מה הם התרפים: שוחטים אדם וזכר, חותכים את ראשו, מולחים את הראש במלח ובבשמים, וכותבים על ציץ-זהב שם של רוח הטומאה ומניחים אותו תחת לשונו, נותנים אותו בקיר, ומדליקים לפניו נרות ומשתחווים לו, והוא אומר עתידות. עוד מובא (רש"י יחזקאל כא, כו) שיש שעה מסוימת שאם עושים בו את התרפים, יש להם כוח דיבור לעולם. הרד"ק כותב שהתרפים הם כלי נחושת שרואים בו את שעות היום (כמו שעון), וניתן לראות בהם עתידות, אך פעמים רבות הם משקרים.

הבנת מילה אחת בתורה

ועיניים לראות

הצגה

כשאומרים בימינו את המילה 'להציג' מתכוונים למשמעות של 'להראות', כך למשל ניתן לקרוא את הידיעה הבאה: 'בתערוכת הספרים עומדים להציג את המהדורה החדשה של הספר'. גם המילה 'הצגה' מתפרשת בימינו כהופעה של אנשים משחקים סיפור, וכשאומרים על פלוני שהוא עומד 'להציג בהצגה', הכוונה להופיע ולהראות את עצמו.

אולם רש"י בפרשת השבוע מסביר את הפסוק (בראשית ל, לח) 'ויציג את המקלות, על פי התרגום, שפירושו שיעקב תחב ונעץ את המקלות. אנו מוצאים בתורה שהצגה מתפרשת גם מלשון שיימה והעמדה, כמו בפסוק (דברים כח, נו) 'אשר לא נספתה כף רגלה על הצג'. כך התגלה על הצג' מתפרשת מלשון 'לנעוץ' או 'להעמיד', אך לא מלשון 'להראות' או להופיע לעיני ציבור.

ואזניים לשמוע

כללי רש"י הק' בדקדוק הלשוני

באה או באה

כשהודיע מנהל התלמוד-תורה שגם השבוע כיתה אחת תבוא בערב שבת לשיר שירי שבת בבניין המושב-זקנים, פרצה השאלה מפי הילדים: 'איזו כיתה באה?'. והמנהל ענה קצרות: 'הכיתה שעדיין לא באה, היא באה!'.
'מה?!' - תמחו התלמידים 'מה הכוונה הכיתה שלא באה היא באה?'.
הזכיר להם המנהל את דברי רש"י בפרשת ויצא (כט, ו) ובפרשת לך לך (טו, יז), שכל מילה שהשורש שלה היא שתי אותיות, כמו 'בא' 'קם' וכדומה, כשהיא נאמרת בלשון נקבה ובלשון נטרה, הרי אותה מילה יכולה להתפרש בין בלשון עבר ובין בלשון הווה, כך המילה 'באה' יכולה להתפרש בלשון 'עבר' - הכיתה שעדיין לא באה בעבר. וגם בלשון הווה - היא באה כעת.

כיצד יודעים אם הכוונה ללשון עבר או הווה? - הדבר תלוי איזה אות מטעמים ומדגשים. אם טעם-המקרא נמצא באות הראשונה, ומדגשים את המילה 'מלעיל' - 'באה', הכוונה בלשון עבר. אבל אם טעם המקרא נמצא באות האמצעית, ומדגשים אותה 'מלרע' - 'באה', הכוונה בלשון הווה.

כלל ממוטט באחת את שמחת חייהם של רבים וטובים, אך לא את רוחו של ר' זלמן.

כאשר היה מזהה ר' זלמן את יצר העצבות מתקרב אליו, היה הוא הודפחו במהירות. עד מהרה מוצא הוא את הסיבה להודאה לה' דווקא במצב זה, ואומר לכל הנקרה בדרכו: 'ראו כמה חסדים גמל עמי הבורא לעת זקנה! הרי כדי לבוא מביתי לבית המדרש צריך אני לעבור ברחוב, דבר הכרוך בעבודה מאמצת של שמירת עיניים. עד היום, הייתי צריך להשאיר רק עין אחת פקוחה וללכת סמוך לקירות כשעניי נעוצות בקרקע, ובכך הייתי עלול להיתקל בדרכי, אך הנה עכשיו, מה טוב חלקי, מרגע יציאתי מהבית ועד לבית המדרש יכולני לעצום שתי עיניים, המלאכה נעשית בידי אחרים, הודו לד' כי טוב!...'

על מה חושבים בחתונה?

נכדו של הגה"צ רבי אביגדור מילר זצ"ל הבחין פעם באמצע חתונה משפחתית, שזקנו רבי אביגדור יושב על מקומו בלי לעשות מאומה. חשב הנכד שזו שעת הכושר לגשת אל הסבא ולשאלו אותו כמה שאלות שהוא מצפה זמן רב לשאול. כאשר ניגש הנכד עם השאלות שאל אותו הרב מילר? האם השאלות הללו סובלות דיחוי? אם כן, אבקש ממך לדחותם להזדמנות אחרת. תמה הנכד: הרי לא ראיתי שסבא עסוק עכשיו בדבר מה? ענה לו הרב מילר: בוודאי שאני עסוק! קבעתי לעצמי מנהג בכל חתונה של נכד, לשבת עם עצמי, להעביר בזכרוני את כל החסדים שעשה עמי בורא עולם כשיזכה אותי בדורות ישרים עובדי ה', אני יושב כעת, מתבונן בחסדים ומודה לה' עליהם, לכן, אם השאלות סובלות דיחוי, חבל להפריע למנהג חשוב זה...

איך שותים קפה בפריז?

בעת ששהה הגה"צ רבי ישראל מסלנס זי"ע בפריז בירת צרפת, הודמן פעם למלון-פאר, והזמין לעצמו כוס קפה להחיות את נפשו. בעלי המלון דרשו תמורת הקפה סכום מופרז של כמה 'פרנקים'.

התבונן רבי ישראל בעצמו: באמת הצדק עמם, כי המחיר ששילמתי אינו רק על הקפה והמים, אלא, כל המבנה המפואר; והייתי המסוגננים; הבוסתן שמסביבי; כלי האוכל המהודרים, ושרות המלצרים - כל אלו עולים ממון רב, והבא לבית המלון לשתיית קפה, עליו לשלם גם עבור כל הפאר והנוחיות שמסביבי. זאת ועוד, כל ההנאות הבאות בעקיפין, מנעימות את הנאת השתיה עצמה, שכן הנאת שתיה בתנאים אלו, גדולה הרבה יותר מהנאת השתיה בכלים פשוטים ובסביבה קודרת.

ומכאן - סיים רבי ישראל - אנו למדים, כמה צריך האדם להכיר טובה בשעה שהוא נהנה ב'בית המלון של ריבון כל העולמים'. כל יהודי השותה בביתו כוס מים לצימאונו, הרי הוא נהנה באותו רגע גם מהאדמה המצוקה שתחת רגליו; מנשימת האויר; מהשמים התכולים; ממראה וריחות הפרחים; מצפצוף הציפורים, על כל הרקע מסביבי לכוס המים הוא צריך להודות לה' 'שהכל נהיה בדברו!'.
איך יושבים בכנסת גלגלים?

סמל ודוגמא לחיי הודאה לה' היה הגה"צ רבי זלמן בריוול זצ"ל. בוקנותו נאלץ להיות רתוק לכסא גלגלים. מעתה - לא עוד ריצה מהירה לבית המדרש כדרכו כל השנים; לא עוד תפילה בהתנועעות נמרצת; לא עוד ריקודי שמחה. גורלו נחרץ להיות תלוי בחסדי אחרים. מצב כזה בדרך

חכמת התורה

אמרות חכמה ופניני שפר מגדולי הדורות על פרישת השבוע

חור אחד גדול...

ויקח מִיָּמֵי הַמִּקְוֶה (בראשית כח, יא) התחילו מריבות וכו' וזאת אומרת עלי ניחא צדיק את ראשו וכו' מיד עשאן הקב"ה אבן אחת (רש"י).

גביר בעל כרס שופעת, ביקר בבית הגאון הנצי"ב מוולוז'ין זצ"ל. הגיש לו הגאון כסא עשוי מקליעת קש, מעשה רשת של חורים קטנים. כאשר התיישב האורח על הכסא, לא יכלה קליעת הקש לעמוד בעומס, והיא נעקרה ממקומה יחד עם האורח. ביקש הנצי"ב להפיג את מבוכתו ואמר לו בבדיחות הדעת: אירע לך מה שאירע ליעקב אבינו, כאשר כל האבנים אמרו עלי יניח צדיק את ראשו, נהפכו כולן לאבן אחת, גם כאן רבו כל החורים ביניהם ואמרו 'עלי יישב גביר זה', לכן נהפכו כולם לחור אחד גדול...

כסף לאוכל של תשעה באב...

לְחֵם לְאֹכֵל וְיִגְדַּל לְלֵבָשׁ (בראשית כח, כ).

בדרך צחות פירש כ"ק האדמו"ר בעל דברי יואל מסאטמאר זי"ע: יש להתבונן, איך יתכן שיש אנשים אשר סרו מהדרך ואוכלים ביום הכיפורים ותשעה באב

ל"ע. הרי מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, ובוודאי שלא קצבו להם משמים מזון לימי התענית, ומהיכן יש להם אז לחם לאכול? בהכרח לתרץ כך: אותם אנשים הולכים בבגדים קצרים, אבל משמים קצבו להם כסף לרכישת בגדים ארוכים, אם כן, מה שהם חסכו מבגדיהם - הם מבזבזים לאוכל של ימי הצום... על כך נאמר: 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש', שיהיה לי לחם לאכול אבל לא על חשבון הבגד ללבוש...

ספר בתצות הלילה...

גִּבְיַתִּי יוֹם וּגְבִיַתִּי לַיְלָה (בראשית לא לט).

חריף שבתלמידי 'שיבת חכמי ובלתי' היה הבחור יעקב יצחק בלומנקרנץ. מחדש חידושים, וגוול מזמני השינה שלו ביום ובלילה כדי לעסוק בתורה. פעם פגש בו ראש הישיבה, הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל אחרי צחות הלילה במסדרון הישיבה כשהוא מעלה מפלפוליו בנפנסו. 'מה מעשיך? מדוע אינך ישן בשעה כה מאוחרת?' - שאל הרב. 'בדעתי להדפיס ספר חידושים' - ענה התלמיד. נענה הרב ואמר: אני רוצה להציע לך שם לספר שלך: 'ספר גונבות יום וגונבות לילה'...

תורה והלכה

נישאים הלכתיים מתוך הפרשה

האם יש להפריש מעשר כספים מ'תלושי קנייה'?

על הפסוק בפרשת השבוע (בראשית כה, כב) וְכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי עֶשֶׂר אֲעֲשֶׂרְנֶךָ לָךְ, מובא ב'דעת-זקנים' לבעלי התוספות, בשם המדרש, שיעקב תיקן לתת מעשר מן הממון. הפוסקים נחלקו אם חיוב הפרשת מעשר-כספים הוא מראורייתא או מדרבנן. להלכה נוקטים שאין זה חיוב, רק מנהג שנהגו בו אברהם יצחק ויעקב, וראוי לכל אחד לנהוג בו.

קרקע או חפץ

מעיקר הדין, כותבים כמה פוסקים, יש להפריש מעשר-כספים אפילו מקרקע, או חפץ, שאדם מקבל לרשותו (ספר היראה לרבנו יונה, ועוד). אולם הורה מרן החזון איש ז"ע (דרך אמונה, פ"ו, ציון ההלכה סקט"ז) שהמקבל קרקע או חפץ במטרה להשתמש בו, אין צריך לעשרו.

מעשר מירושה

אם כי יש שכתבו (יוסף אומץ ח"ב, שבט הלוי, ח"ה סי' קל"ג) שהמנהג שאין מפרישים כלל מעשר משום נכס ודירה שאדם מקבל בירושה.

תווי קנייה

ומה הדין במקבל 'תלוש-קנייה'? בספר

'שערי-צדק' (פ"ח סקט"ז) כותב, שאם מדובר בכרטיס שאפשר לקנות בו רק חפץ מסוים, נחשב זה כמקבל 'חפץ' להשתמש בו, ואינו צריך להפריש מעשר. אבל תלוש-קנייה שאפשר לקנות בו מה שהוא רוצה, נחשב כממון וצריך להפריש ממנו מעשר (וכ"כ בחוט שני, הל' יו"ט עמוד שנ"א).

אולם בשם מרן הגר"ח קנייבסקי זי"ע מובא (ארחות מתנה עמ' רנ"ג), שגם תלוש שיכול לקנות בו מה שרוצה, פטור ממעשר, כי הוא מוגבל לקנות בו בחנויות מסוימות ונחשב זה כחפץ, וכן המנהג להקל בזה (פסקים ותשובות, סי' רמ"ט, בשם הגרמ"ש קליין שליט"א).

הלכה למעשה

המקבל קרקע או חפץ להשתמש בו, אינו צריך להפריש ממנו מעשר, וכן הדין במקבל תלוש קנייה לרכוש בו דווקא חפץ מסוים. ונחלקו הפוסקים במקבל תלוש קנייה שאפשר לקנות בו מה שרוצה, והמנהג להקל בזה.

התורה וההפטרה ביאור שייכות ההפטרה לפרשת השבוע

החוט המקשר: בריחת יעקב לפדן ארם

בפרשתנו נלמד על בריחת יעקב לפדן ארם. בהקשר לכך מפטירים בספר 'הושע'. למנהג האשכנזים: מפרק י"ב פסוק י"ג, במילים 'ויברח יעקב שדה ארם' - הקשור לבריחת יעקב לפדן ארם. ממשיתים עד סוף הפרק, ואחר כך בפרק י"ג עד פסוק י' - 'ופושעים יכשלו בס'. יש המוסיפים שני פסוקים מספר יואל 'ואכלתם אכול ושבוע' וגו', כדי לסיים בטוב. מנהג הספרדים: מתחילים בפרק י"א פסוק ז',

עומקה של תורה עומק ועיון בדברי רש"י בפרשת השבוע

לקצר בשתי אותיות!

לענין הראשון. אולם הסיבה שרש"י לא כתב כך, כי רש"י רצה לנקוט בלשון קצרה ולא להאריך, עכ"ל. לפי דבריו נמצא שרש"י בסך הכל הרוויח קיצור של שתי אותיות בלבד! שהרי לפי הצעתו יש להוסיף באמצע את המילים 'על ידי כך' (8 אותיות), ולהוריד בהתחלה את המילים 'על ידי ש...' (6 אותיות). הרי שבשביל סכנון של שתי אותיות, שינה רש"י לשונו.

בדומה לכך כותב בעל ה'לבוש' בפירושו על רש"י, שלכאורה היה רש"י צריך לסרס הלשון ולכתוב באמצע דבריו כך: 'על ידי שהפסיק הענין, אך רש"י לא רצה להאריך, ולכן לא כתב כך רש"י, והוא פלא עד כמה דקדק רש"י שלא להאריך במילה או אחת מיותרת!

ידוע כמה עוררו גדולי הדורות על החובה לדייק בכל אות בפירוש רש"י. דוגמא לכך אנו מוצאים בדבור הראשון של רש"י בפרשת השבוע, המאריך וכותב וז"ל: 'ויצא יעקב - על ידי שבשביל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין בפרשתו של יעקב, וכתוב וירא עשו כי ברח וגו', ומשגמר חזר לענין הראשון, עכ"ל.

בעל תרומת הדשן בחיבורו 'ביאורי מהרא"י' על התורה, כותב שלכאורה מבחינת בהירות הלשון היה ראוי שרש"י לא יתחיל את דבריו בשתי המילים 'על ידי שבשביל שרעות', אלא יכתוב כך [בתוספת המילים המודגשות]: 'בשביל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו, הלך עשו אל ישמעאל, ועל ידי כך הפסיק הענין בפרשתו של יעקב, וכתוב וירא עשו כי ברח וגו', ומשגמר חזר

תיקון 'בן-אשר' או תיקון 'בארדיטשוב'?

כל כך בדורות הקודמים, וגם בו חלו שיבושים בהעתיקות שהעתיקו ממנו, כך שהמסורת שלו התערערה מעט במשך השנים.

"אור תורה", ו"מנחת שי"

בזכות המצאת מלאכת הדפוס לפני יותר מחמש מאות שנה, ניתן היה להדפיס ספרי "תיקון סופרים" עבור כל אחד מישראל. ואכן בשנת רפ"ה נדפס לראשונה בווצ'ה חומש "מקראות-גדולות" על פי המסורה שהעתיקו מכתבי יד מזוקדקים.

חרף הדקדוק הרב בחומש ונוצ'ה, עדיין לא הגיעו לתכלית הדקדוק, עד כעבור תשעים שנה, אז עמדו שני גדולי עולם וטרחו לבדוק כתבי יד מדויקים ומסומכים. הלא הם: רבינו מנחם די לונזאנו, שהוציא לאור בשנת שע"ח את ספרו "אור תורה". ורבי ידיה נורצ'י, שהוציא לאור בשנת שפ"ה, את ספרו "מנחת שי", אשר בו מופיעה המסורת של כל ספרי תנ"ך.

המנהג כיום, לכתוב ספרי תורה בנוסח המשולב מהמסורת של האור-תורה והמנחת-שי, על פי מה שהכריע בעל קיצור-שלחן-ערוך בספרו 'קסת הסופר'.

מסורת הגאון מווילנא

כאמור, כלפי כתיבת ספרי תורה יש בדורנו ובימינו נוסח אחד מוסכם על כולם, הוא הנוסח של בעל 'קסת הסופר'. אך שונים הם פני הדברים לגבי כתיבת ספרי נביאים וכתובים, שכן בדורות הקודמים לא עמלו הקדמונים לברר את הנוסח המדויק של מסורת הנ"ך. הראשון ששינס את מתינו לברר את מסורת הנ"ך, היה הגאון מווילנא שציווה לתלמידיו לכתוב ספרי נ"ך כדת וכדין, על פי הוראותיו, כדי לקרוא בהם בציבור.

תיקון "ברדיטשוב"

בקרוב הכותבים ספרי נביאים בימינו יש שתי חמנות של שני מנהגים. יש מגדולי הדור האחרון הסוברים שעדיף לכתוב על פי הנוסח של תיקון "בן אשר", ויש מהם הסוברים שעדיף לכתוב על פי נוסח תיקון סופרים שנדפס בעיר "ברדיטשוב", על פי הנוסח המקובל מהגר"א.

המעדיפים לכתוב נוסח בן אשר טוענים בין השאר: א. אין בידינו מסורת מהגר"א איך הוא כתב את ספרי הנביאים, ואין בידינו השרשימה של המגיהים שהיו באותו מעמד אצל הגר"א. ב. תיקון ברדיטשוב הוא רק על חמש מגילות, ולא על שאר ספרי הנביאים. ג. המסורת הנקראת 'כתר ארם צובא' הוא מבן אשר, ועליו ראוי לסמוך.

מנגד, אלו הכותבים על פי נוסח ברדיטשוב, טוענים: א. אי אפשר לדעת בבירור ש'כתר ארם צובא' הוא התיקון של בן אשר. ב. אף אם נוסח זה הוא מבן אשר, מכל מקום אנו סומכים יותר על הרמ"ה ובעלי המסורת אחריו. ג. נוסח ברדיטשוב הוא מסורת ברורה על פי הגר"א ועליו יש לסמוך.

כידוע יש בתורה שבכתב הרבה תיבות בעלות 'כתיב' ו'קרי'. כך למשל בפרשת השבוע כתוב (בראשית ל, יא) 'אתמר לאה בא גד, ה'כתיב' הוא 'בגד', וה'קרי' הוא 'בא גד'.

מסורת בעל פה

בספרי חז"ל אין לנו רשימה מסודרת של כל התיבות שכותבים אותם חסר או מלא. דברים אלו נמסרו למשה מסיני, הוא מסרם מדור לדור, ועל שם כך הם נקראים בשם "מסורה". בנוסף, קיימים עוד עניינים השייכים לכתיבת תנ"ך שנמסרו במסורה בעל פה, כגון המקומות בהם יש פרשה פתוחה או סתומה, ועוד.

חסרות ויתרות

השכחה ששלטה במרוצת הדורות, גרמה שלא זכרו את כל רשימת החסרות והיתרות, כאשר גם לא היה בידם הספר תורה שכתבו משה רבינו ועזרא הספר כדי לבדוק ולהגיה מתוכם. לגבי תיבות חסרות ויתרות, כבר מציינו בימי האמוראים שאמרו בגמרא (קידושין ל). "אנן לא בקייאנן בחסרות ויתרות".

מסורת "בן אשר"

עד לתקופת הגאונים לא היה בין ספרי סת"ם נוסח מוסכם וברור של המסורה לכתיבת כ"ד ספרי תנ"ך. עד שבא חכם אחד ושמו רבי אהרן, ממשפחת 'בן אשר'. הוא התגורר בסבריה בתקופת הגאונים, ונחשב לבר-טמכא ומומחה הגדול ביותר במסורה של התנ"ך.

בן-אשר, בזיכורנו העצום, זכר וביור את המסורות של כל התיבות והפרשיות הפתוחות והסתומות בתנ"ך, והוא חיבר "תיקון-סופרים" כדי להעתיק ממנו בעת כתיבת ספרי התנ"ך.

מירושלים למצרים

ספרי "תיקון סופרים" של בן אשר היו בירושלים וכולם העתיקו ממנו. אחר כך עברו הספרים גם למצרים, והרמב"ם העתיק מתוכם לספרו את רשימת מסורת הפתוחות והסתומות, וכתב על כך בספרו (הל' ספר תורה פ"ח ה"ד), וז"ל:

"וספר שמכנו עליו בדברים אלו, הוא הספר הידוע במצרים, שהוא כולל ארבעה ועשרים ספרים, שהיה בירושלים מכמה שנים להגיה ממנו הספרים, ועליו היו הכל סומכין לפי שהגיהו בן-אשר, ודקדק בו שנים הרבה, והגיהו פעמים רבות כמו שהעתיקו, ועליו סמכתי בספר התורה שכתבתי כהלכתו".

"מסורת" של הרמ"ה

בדור שלאחר הרמב"ם, קם גם רבי מאיר הלוי אבולעפיה, הידוע בספרו 'יד-רמ"ה', וחיבר את ספרו "מסורת סייג לתורה", לאחר שישב על המדוכה לברר היטב את המסורה האמיתית.

הכרעותיו של הרמ"ה התקבלו גם במדינות אשכנז וצרפת כהלכה למעשה עד היום הזה, אולם ספרו לא היה מצוי

ידיעת התורה

בחגה עצמית בפר' השבוע עם פירוש

מדור תורת ששועני מופיע במערכת מדי יום שני - ניתן להשיב על הידידות עד יום ראשון בשעה 24:00 ב"דורים פלוס" או ב"קול התורה" שלוחה 7 היום ומתקבלות תשובות בשבת. מתמת קוצר הריעה. עורכים ומפרסמים את המציעים בלבד | בין המשויבים כונה מתקיימת הגרלה שבועית: יוסף דעת - 200 @ 3 X זכים חידוד בפרשה - 100 @ 3 X זכים | כמנון בקופסא - 150 @ 3 X זכים

תורת ששועני

פרפראות וחיידים על פרשת השבוע ופירוש רש"י הק'

יוסף דעת - להינשא לעשו - טוב או לא

על הפסוק (בראשית כט, יז) 'ועיני לאה רכות', כותב רש"י: 'שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה', ע"כ. הרי שלאה סברה שאין זה דבר טוב להינשא לעשו. גם בהמשך על הכתוב (ל, כב) 'זיכור אלקים את רחל', כותב רש"י: 'שהיתה מצויה שלא תעלה בגורלו של עשו'. ותמוה: הרי בפרשת וישלח (בראשית לב, כג) כותב רש"י: 'ודינה היכן הייתה, נתנה בתיבה ונעלה בפניה שלא יתן בה עשו עיניו, ולכן נעשה יעקב שמועה מאחוריו, שמה תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שבט', ע"כ. מובאר מזה שהיה ראוי שדינה תינשא לעשו הרשע, ומה נשתנה דינה מרחל ולא?

חידוד בפרשה - חשב נמת

מצא פירוש רש"י בפרשת השבוע, שלשה אנשים שכבר בחייהם נחשבו כאילו הם כבר מתו.

כמונה בקופסא - מה חשב לבן

בפרשת השבוע אנו לומדים שלבן רדף אחרי יעקב כשברח מביתו. באחת מפרשיות התורה מגלה לנו רש"י מה זמם לבן לעשות ליעקב במהלך מרדף זה, היכן נמצאים דברי רש"י אלו?

פתרונות - פרשת חיי שרה

יוסף דעת - תשובות נבחרות מתוך אלפי התשובות שהתקבלו במערכת: ישמעאל - רשע או בעל תשובה?

בסוף פרשת חיי שרה, על הפסוק (כה, יז) 'ואלה תולדות שני חיי ישמעאל, מביא רש"י את דברי הגמרא במסכת מגילה (ז, א) השאלת 'למה נמנו שנותיו של ישמעאל? - כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב'. רש"י שם במסכת מגילה מסביר את שאלת הגמרא: 'למה נמנו שנותיו של ישמעאל - מה לנו למנות שנות הרשעים?', ע"כ. והתמיהה היא: הרי רש"י בפרשת השבוע (לעיל פסוק ט) כותב שישמעאל עשה תשובה, ואם כן, במיתתו לא היה רשע, ושוב ראוי למנות את שנותיו, ולכאורה יש כאן סתירה גלויה ברש"י! להלן לקט נבחר ומקוצר מתוך אלפי התשובות שהתקבלו במערכת על ידי לומדי תורה שבכתב:

הידוד בפרשה: דבר והיפוכו

א. היכן מוצאים בפרשה איש שאמר שיעשה דבר-מה, ובסוף עשה להיפך?

ב. והיכן מוצאים בפרשה איש שעשה דבר-מה, ולבסוף אמר שעשה להיפך?

תשובות:

א. רש"י כד, טז, פורעון אמר הרבה ואפילו מעט לא עשה, אמר לתת חינם ובסוף נטל 400 שקלים.

ב. רש"י כד, מז, אליעזר בפועל נתן את הנוסח והצמידים לפני ששאלה את רבקה בת מי את, ולבני המשפחה אמר שהוא קודם שאל אחר כך נתן

כמונה בקופסא

שאלה: בפרשת השבוע כותב רש"י (כד, ז) 'שאליעזר ראה שהמים עלו לקראת רבקה. במרחביה חמשה חומשי תורה אנו מוצאים עוד שני צדיקים, ולהבייל גם גוי רשע, שהמים עלו לקראתם, התדע מי הם?

תשובה: א. רש"י בראשית כא, ל, המים עלו לקראת אברהם אבינו | ב. רש"י שמות ב, כ, המים עלו לקראת משה רבינו | רש"י בראשית מז, י: ומה ברכה ברכו יעקב לפרעה, שיעלה גילוס לרגליו, לפי שאין ארץ מצרים שותה מי גשמים אלא גילוס עולה ומשקה, ומברכתו של יעקב אילך היה פרעה בא [עומד] על גילוס והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ;

פרי עטם של לומדי תורה שבכתב מרחבי תבל

הפירושים, ובכל עת מצוא רואים אברכים ובחורים ומבוגרים וצעירים לומדים חומש ורש"י, וזה מחזה משמח ומרנין כל לב ואשיריכם שזכיתם לכך.

ג. כמובן שאין בכך טצדקי לאלו שמשאירים את הספרים על השולחן וזה המקום לעורר את הציבור על חשיבות הענין לא להשאיר ספרים בביווי בית ד' אלא להחזיר לארון.

בכבוד רב נ. ארנטרוי

כמים שאין להם סוף

רציתי להודות לכם מקרב לב על סוגי המבחנים השונים והחדשים שהתחלתם להכניס מבראשית. אני נבחרתי מושך שנה שלמה ב"ה בעקביות ולקראת סוף השנה התגנבה ליבי המחשבה אולי הגיע הזמן להפסיק מאחר שראיתי שנה שלמה שאני יודע הכל ב"ה. אבל כעת שהתחלתם במבחנים בעיון ובהם שאלות על דקדוק ועוד שאלות רבות ומאתגרות, אני מגלה שאני צריך להעמיק ולעייין עוד הרבה יותר והתורה היא כמים שאין להם סוף.

ישר כחכם, דוד אריה צויבל

אהבת תורה על השולחנות

כידוע אחת מהעבודות של הגבאים בבית הכנסת, היא מלאכת איסוף הספרים כל יום, וכן בתחילת ובסוף כל שבוע. בכל סוף ותחילת שבוע בעיקר.

זה לי כמה שנים שאני זוכה לעשות מלאכת קודש זו בבית הכנסת שלנו, ותמיד תהיתי ביני לבין עצמי: 'איך יתכן שכל סוגי הספרים, ראשונים ואחרונים, וגם של מחברי זמננו, וספרי ליקוטים וכדו', מצויים על השולחן, בעוד ארונות החומשים תמיד מלאים?'. מלבד יום השבת קודש בו קוראים בתורה, הרי במשך כל שנות עבודתי כאן כמעט ולא יצא לי להחזיר חומש לארון. כמה שזה נשמע נורא, זה האמת.

אבל! מתחילת השנה, הדבר השתנה לגמרי מן הקצה אל הקצה.

אני לא נביא ולא בן נביא ולא יודע לומר מה הסיבה, אבל המציאות היא שמתחילת השנה, מאז שעשיתם את הפרסום הגדול והתחילו להפיץ הגליון שלכם גם כאן בבית המדרש ובשכונה, ישנם בכל יום, ובפרט בסופי השבוע, על השולחנות, עשרות רבות של חומשים מכל הסוגים וההוצאות, הביאורים

קו 'קול התורה' 02-500-2018 | לחיוג מארה"ב: 351-9881-1518 | לחיוג מאנגליה: 0131-0613-4433

הצטרפו ללגיטו של מלך | לומדי ובחני תורה שבכתב

רישום והצטרפות | מערכת מבחנים יומיים ושבועיים

מדור 'תורת ששועני' | הגרלות ענק ומתן שכרה בצדה

לקבלת הגיליון השבועי בדוא"ר: ts025002018@gmail.com | לקבלת הגיליון החודשי: ts025002018@gmail.com

בזכות התורה

שמות הזוכים בהגרלות

פרשת ויצא

זוכים במבחן יומי תורה כארד 200 ₪

הבה"ח יצחק דוד גוטפרב - ירושלים, תורת ה' הרב יוסף יצחק חשין - אלעד

הבה"ח אבי דימיטרובסקי - ירושלים, מעלות התלמוד הבה"ח אלימלך גליק - אופקים, חברון ירושלים הרב יהודה ארלשטיין - ירושלים

הבה"ח אפרים פישל איצקוביץ - בני ברק, אלכסנדר הרב חיים גוישט - פתח תקווה, אוהל תנה הרב מרדכי יולי - מודיעין עילית, משנת אברהם

הרב דודון שמי - ירושלים הרב יהושע שורין - ת"א - יפו

הרב יעקב מאיר דוויק - תל ציון, כנסת יהודה הרב דוד מאיר אורלנצקי - רחובות

הרב יקותיאל קרישר - קרית אונו הרב ליפא שטין - בית שמש

הרב יעקב וגר - ביתר עילית הבה"ח מנחם מנדל ויגרטן - ביתר עילית, צאנו

הרב יוסף קורטס - ביתר עילית הבה"ח שלום וויינבערגער - בני ברק, סאטמאר

הרב יוחנן שווארץ - טבריה הרב דוד פורטו - מודיעין עילית, עטרת שלמה

ניק וחכים יעקב אחיטוב - ירושלים ניק וחכים ארן שבען - ירושלים, אמרי מלך

הבה"ח משה בורנשטיין - ירושלים, חיי משה הבה"ח מרדכי שלמה לודמיר - ירושלים, באיאן

הרב משה וקסלר - רכסים הרב זאב אריה סנה - חיפה, ריוניץ

הרב אברהם במברגר - אלעד, מנדל עוז הבה"ח בנימין מיימן - בני ברק, משכנות הרועים

זוכים במבחן שבועי תורה כארד 200 ₪

הרב נתן אורלנצקי - ביתר עילית, כולל ברסלב הרב יחזקאל שניידר - מודיעין עילית, רצופות אהל תורה

הרב אלעזר טאובר - ירושלים, ברכת שמואל ניק וחכים יהודה קלך - בני ברק, לקח טוב

זוכה במבחן הפטרה

הבה"ח שלמה נויבירט - מודיעין עילית - סט נ"ך

זוכים במבחן תורה שבכתב במרא

הרב יצחק דב נויבירט - מודיעין עילית, רצופות - ש"ס פנינים קטן

זוכים בחידת יוסף דעת - תורה כארד 200 ₪

ניק וחכים נתן ולצקן - בית שמש, חיי אביגודר ניק וחכים מושי שפירא - מודיעין עילית, דרכי יושר

זוכים בחידת חידודי תורה - תורה כארד 100 ₪

הרב שמואל זאב מנדלקורן - ירושלים, תורת יצחק הרב שלמה לנאל - אלעד, מדרש אליו

ניק וחכים אהרון גמירר - ירושלים, אחיעזר

זוכים בחידת כמונה בקופסא - תורה כארד 150 ₪

הרב יעקב משה סילבי - בית שמש הבה"ח ויבולן שמי - ירושלים, באר אברהם

הרב אליון כהן - ירושלים

זוכים בהגרלת נבחנים קבועים

הרב יונתן ביטון - מודיעין עילית, שמחת התורה - סט רש"י כפשוטו הבה"ח ניק וחכים נתן ולצקן - מיר - סט רש"י כפשוטו הרב יהושע לאנדא - בית שמש - תורה כארד 100 ש"ח

הרב יהודה מאיר קרמזון - רכסים - תורה כארד 100 ש"ח הרב משה שפיאצקי - ירושלים, קמניץ - תורה כארד 100 ש"ח